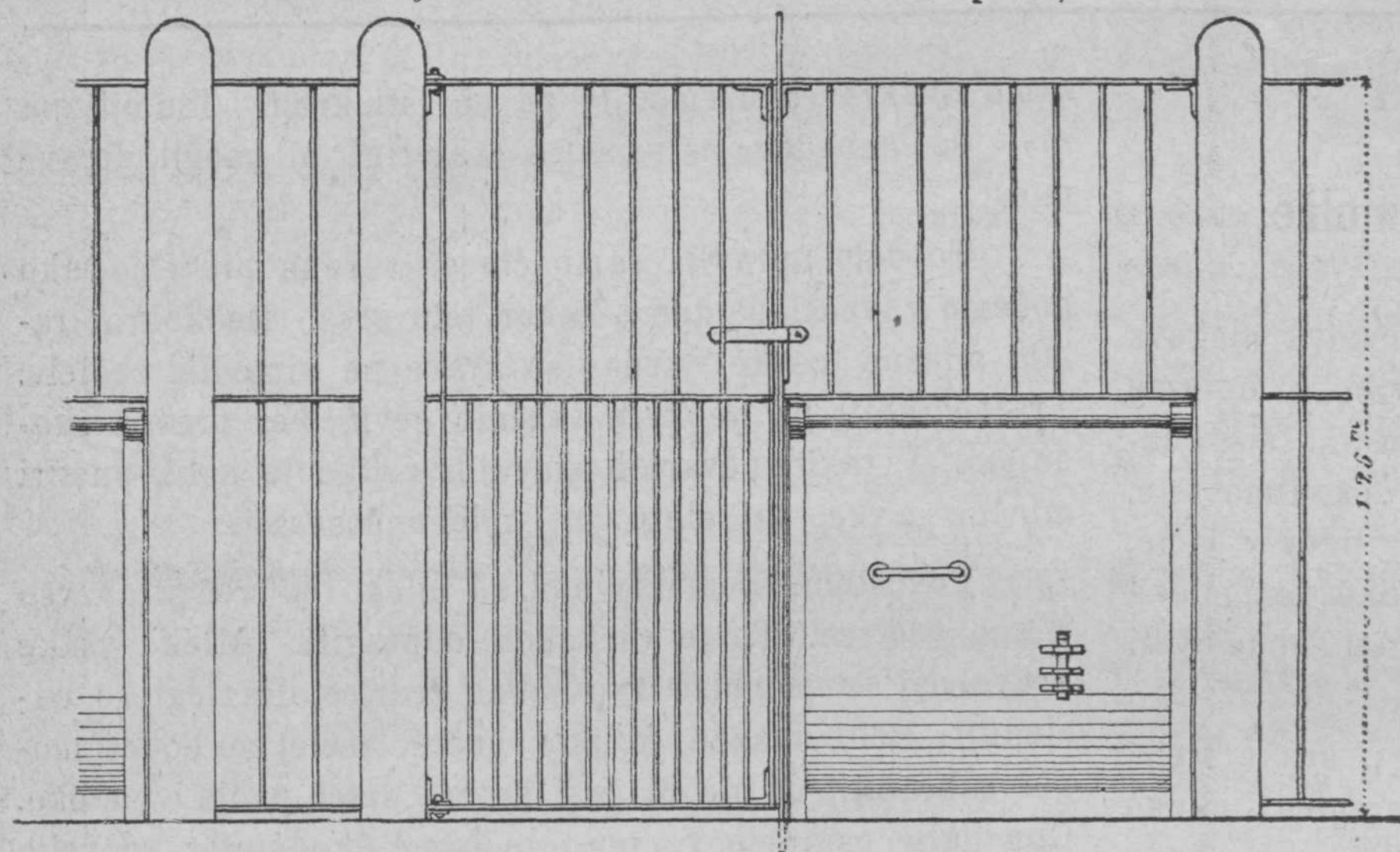

Da je krava bolna, sploh nepravilno zdrava, to poznamo na tem, da čedalje manj molze.

To bomo pa teže zapazili, ako vseh krav mleko v eno vedrico molzemo, hitreje pa, ako imamo za vsako kravo posebno molzno vedrico. Če pa ne ravnamo tako, iznebimo se sami sredstva, da lahko napačnost mleka še o pravem času zasledimo, ampak za njo zvemo, ko smo uže trpeli škodo. Razumni kmetovalci naj bi sleharni mesec eden ali dvakrat mleko vsake krave zehtali in zerili. Tako morejo vrednost svojih krav molznic najbolje presojati in ocenjevati, kar je za gospodarstvo in za pleme velike važnosti. Brez takšnega opazovanja tava gospodar zastran plemenjenja prav po temi, če ravno priznavamo, da se je v tej reči tudi še na druge okoliščine ozirati.

Namen precejanju mleka je, da se odpravijo smeti itd. V to svrho rabi najbolje gosto tkana lanena rutica. Zatem šele je priporočati rešetke, sita iz žice (drata) ali ploščevine; najmanj ali nič ne veljajo pa lijaki, katerim se dno in luknja s travo ali slamo lahko zapeha,

Podoba 1.

ter le veči smeti odpravljajo. Zatorej se je držati lanenih rutic. Te so najboljše za precejanje mleka in stanejo najmanj. Vselej pa, kadar smo takšne rutice rabili, treba jih je v kropu izprati in potem hitro posušiti.

Če tega ne storimo ter morebiti še mokre zopet rabimo, postanejo kisle, in mleko se hoče tudi hitro kisati. Kjer je več krav, treba vse, kar se pri precejanju rabi, večkrat mej molzenjem osnažiti, da ne pride vse mleko v dotiko s smetmi, katere se nabirajo na rutici. Pomniti je tudi, da mleko treba precejati na svetlem, kjer se lahko precej zapazi vsakšna napaka na mleku. Zato imajo pa lanene bele rutice mimo vseh precejil to prednost, da se na njih precej vidi sleharna smet, pa tudi napačnost mleka, na primer krvne kroglice. Tudi se učimo mej precejanjem, ki se vrši sedaj hitro, sedaj počasno, mleko ocenjevati, katero je dobro, katero pa slabo; vendar to vse je le mogoče, ako precejamo na svetlem.

Mleko vzprejema iz zraka kaj rado razne vonjave. Svetovati je torej hoditi mlest pred kidanjem gnoja ali

vsaj poprej hlev dobro prevetrati. Namolzeno mleko treba hitro iz hleva odnesti. Dalje časa ko mleko v hlevu ostaja, hitreje in močnejše se izpridi. Ni res, da kaj pomaga, ako posodo z mlekom v hlevu trdno pokrijemo. Kadar polagajo kislo krmo, bati se je največ za mleko, da se ne skvari zaradi slabega zraka v hlevu.

V takih slučajih ne smemo mleka puščati v hlevu tudi takrat ne, ko bi se nahajalo v trdno pokriti posodi, marveč treba ga precej odnesti in precediti zunaj hleva.

Sploh pa posoda ne sme biti trdno pokrita, sicer se toplo mleko v njej zaduši.

Mlekarstvo je po nekaterih deželah močno napredovalo. Ondi so zastran molzenja silno natančni. Ta skrb velja jim kot trdna podloga pravemu napredovanju v mlekarstvu, zlasti sirarstvu, kar nam služi kot nov dokaz za važnost razumnega molzenja. Brez tega niti misliti ni na pravi napredek v mlekarstvu. Kar smo povedali, mora nas izpodbujati k podobni natančnosti v molzenji. Težnje in uspehi naprednih dežel pa nas učijo,

kako moremo s pomočjo razumnega mlekarstva dohodke gospodarske znatno pomnoževati. Treba nam le podrobne pridnosti in razumnosti. V Grottenhofu blizu Gradca.

Janez Siedel,
mlekarski učitelj.

Vzoren svinjak.

Spisal Jos. Lenarčič.

Kdor se je kdaj bolj do dobra zanimal za živinorejo ter se je tudi baval z njo, pritrdil mi bode, da je glede pripravnih stavb živalskih prav obilo nedostatkov.

Res je sicer, da so gospodarske stavbe zelo drage, a denarja v sedanjem času kmetu navadno primanjkuje, zato pa tudi pri teh stavbah ščedi kolikor mogoče. Vendar ne smemo, če hočemo doseči smoter, niti preveč niti premalo ščediti.

Ako si ogledamo razne svinjske hleve po kmetijah, opazimo takoj, da so gospodarji pri mnogih preveč ščedili, kajti uboge živali morajo živeti v vedni nesnagi in v okuženem zraku, manka jim prepotrebne svetlobe in zraka. V drugem kraji opazimo zopet lahko, da gospodarju, kateri je dal staviti hlev, ni bilo žal vsakega krajcarja. Vidimo namreč premnogo zunanjih okraskov; ako si pa podrobno ogledamo hlev, pogrešamo praktične notranje uredbe. Po leti, ko se živali izprehajajo po poleg ležečem gnojišču, godi se jim še dokaj dobro, ali po zimi jim manka svetlobe in dobrega zraka; kajti vsako razpoko, še bolj pa veliko luknjo nad koritno zatvornico so skrbno zamašili; gnoj pa le redko kedaj izkidavajo. Tako se gnojivo razkroja ter napolnjuje z vsakovrstnimi plinovi in vlago hlevski zrak. Le te razmere nahajajo se povsodi, tudi na svojem dvoru nisem mogel kaj bolj-

šega pokazati. Vzoren svinjski hlev pa mi je bil vedno pred očmi. Kjer sem obiskal kako gospodarstvo, ogledal sem si svinjake ter jih pazno premostrival glede njih praktičnosti. — Vpraševal sem se pogostoma: Kakšen pa bodi vzoren svinjak? Na to si odgovarjam tako le:

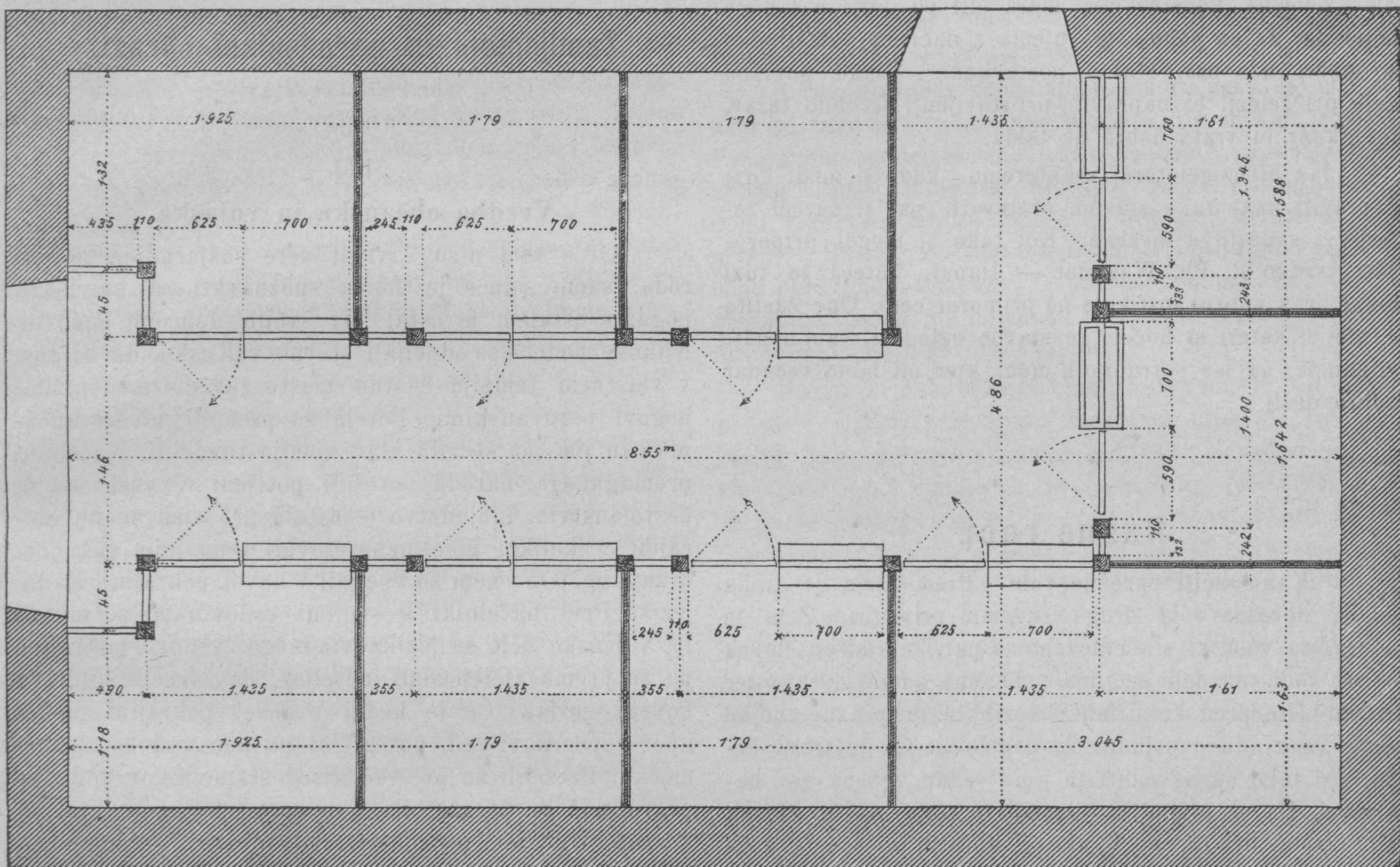
1. Prostor bodi primeren, da bodo živali blizu skupaj, in da dekla ne bode imela premnogo potov pri krmljenji.
2. Taka bodi tudi notranja ureditev, da je mogoče z enim pogledom vse pregledati ter opazovati živali v vsem kretanji, pri jedi in pri počitku, ne da bi bilo treba stopiti v vsak oddelek posebe in živali motiti.
3. Varuhinja, ki po noči nadzoruje ravnokar opr-

Ravnokar navedene reči so mi bile v čislih, ko sem stavil svoj svinjak, katerega hočem sedaj popisati. Čislanim čitateljem pa prepuščam sodbo o tem, če je podobna ta stavba „vzornemu svinjaku“.

Obokan prostor v gospodarskem poslopji poleg svinjske kuhinje, 8·55^m/ dolg, 4·86^m/ širok, ki ima glavni izhod na dvorišče, stranski pa v svinjsko kuhinjo in 3 velika zamrežena okna, odločil sem se za svinjski hlev.

Tlak sem napravil iz rezanega kamnja (plošč) s strmcem $0.7 \frac{c}{m}$ na 1 meter proti glavnim vratom in $2.5 \frac{c}{m}$ na $1 \frac{m}{m}$ od vsake strani proti sredi.

Vse presledki med ploščami so zaliti s portlandskim cementom.

Podoba 2.

sivšo se svinjo, mora svoj posel lahko zvrševati, ne da bi bila nevarnost zaradi ognja.

4. Zrak v hlevu mora biti, kolikor možno čist, po zimi ne premrzel, po leti ne prevroč.
5. Solnčna svetloba mora biti po hlevu, po noči pa mora biti možno z eno svetilnico razsvetliti ves hlev.
6. Gnojnica se mora dobro odtekat, da ne okužuje zraka, in da živali na suhem leže brez veliko nastilanja.
7. Na lahek način se mora dati odpravljati gnoj iz hleva, in ves hlev po potrebi pomiti.
8. Hlev mora biti tako soliden, da ga ni treba popravljati vsak hip.
9. Hlev bodi tako urejen, da gre človek rad pogledat vanj, ne da bi se vedno bal, da si onesnaži obleko.

Oddelki so razvrščeni, kakor je iz temeljnega načrta (pod. 1.), v kojem se nahajajo vse dimenzije, razvideti, tako, da drži po sredi hodnik navpično proti glavnim vratam, ter krene potem zopet navpično proti stranskim vratom.

Na levi strani hodnika so trije oddelki, na desni štirje in v ozadju dva. Pred oddelki ob vsaki strani poleg hodnika vrezana sta v kamen žlebova, ki odvajata tekoče ekskreme pod pragom v pokrit jarek pred hlevom. Na konceh žlebov so napravljene mreže. Oddelki so drug od drugega ločeni s stenami iz 4 $\frac{1}{m}$ močnih hrastovih desek, proti hodniku pa so zaprti z $1\frac{1}{11}$ $\frac{1}{m}$ močnimi hrastovimi stebri, kateri so bili po 60 $\frac{1}{m}$ globoko v zemljo zakopani, predno se je kameniti tlak položil. Iz „lica“ (vertikale Ansicht) pod. 2. se razvidi, da so ti

stebri zvezani z železno mrežo. Iz železne mreže so tudi vrata, koja so tako narejena, da se na iztežaj odpirajo proti hodniku za celih 180° velik kot. V mreži in na stebre pritrjena so z vijaki železna korita, ki imajo zadrževalnice iz železne ploščevine. Vsako korito je pa pritrjeno tudi k tlaku z vijaki, koji so vanj vlti.

Zadrževalnica se more, kakor pri navadnih lesenih koritih, noter potisniti in pritrditi, da je lahko jed v korito vlti.

Stena, koja deli zadnja 2 hleva, ima pri tleh luknjo z zapahom, skozi katero se lahko mladi prasički izprehajajo iz hleva v hlev, kar je pri odstavljanji mladičev prav zelo važno.

Železna konstrukcija mora biti pa jako natančno izdelana, da se popolnoma ujema z načrtom, zlasti ako so stebri uže prej stalno postavljeni. Vsako površno delo pri železji bi napravilo pri stavljenji preobilo težav, in nikdar bi vrata dobro ne tekla.

Jaz bi mogel torej vsakteremu, kdor si misli kdaj napraviti kako tako stavbo, svetovati, naj si naroči železje iz zanesljive tovarne. Kot tako bi mogel priporočati tvrdko R. Ph. Waagner — Dunaj, katera je tudi meni prav dobro postregla po primerni ceni. One častite čitatelje, kateri si hočejo to stavbo ogledati, vabim najvljudneje, naj se potrudijo k meni, kjer mi bodo vsegar dobro došli.

Razne reči.

* Kako učiti vprežne vole. Pred vsem je treba mlada uprežna vola drug drugemu privaditi. Zato je dobro, da vola, ki sta odločena za par, kak miren človek okrog vodi, pozneje se jima polagoma odene oprava ter se vprežeta pred kako lahko vozilo, n. pr. prazne gnojne sani. Vsak dan dopoldne in popoldne ju je treba nekaj dni tako okrog voditi in jima vedno več na voz nakladati. Da se privadita konopcu in klicu, naj ju človek ki ju vodi, uči temu. V največ slučajih se bodeta naučila voziti, ne da bi treba bilo biča ali pa palice. Če se pa težko uči, dobro je pred nja vprezati vožnje že vajena mirna vola ali konja. Slabše pa je sredstvo, ki mnogo rabi, da namreč vola zadej privežejo za voz, katerega vlečeta druga vola, pa sta tako prisiljena iti, ker ju voz vleče. Sploh pa z voli, uči jih že kakor koli, iz lepa več opraviš nego iz grda. Če jih preteplješ, postanejo trmasti in leni.

* Če si je konj izvinil nogo, rabili so poprej mrzle mokre obkladke. Izkušnja je pa poučila, da se noga mnogo prej ozdravi, če na njo devlješ gorke obkladke ali pa če mu bolno nogo postaviš v jako gorko vodo. Potem pomoči obezo v zmes, napravljeno iz enolikih delov vode in arnike in jo trdno obeži okrog otekle in boleče noge. Kadar se je obeza uže posušila, namoči jo zopet v rečni tekočini. V malo dneh konja zopet lahko vprežeš.

* Drevje presaditi ko je uže ozelenelo. To delo opraviš brez škode presajenemu drevesu, ako ga z zemljo vred presadiš, tako le: Okolo drevesa, katero hočeš presaditi, naredi nekaj dni poprej 10 do 12 centimetrov širok jarek, pa tako globok, da sega tako daleč kakor korenine, ter ga napolni večkrat z vodo. Ko je zemlja dobro premočena, ni več težko drevesa iz tal s prstjo vred potegniti.

Podučne stvari.

Zemljepisni in narodopisni obrazi.

Nabral Fr. Jaroslav.

(Dalje.)

120.

Vredba občanska in vojaška.

Ali s tem niso zavrgli vere podjarmljenega naroda, samo solnce je moral spoznavati za najvišega boga, v ostalem je ostal pri svojih domačih bogovih. Njihove podobe so odpeljali slavno v Kusko, da so tam v vlastnem templju častno mesto zavzele med nižimi bogovi peruvanskimi. Porem so prešteli nove stanovnike in jim po številu glav zemljo razdelili. Načelniki premaganega naroda so bili potrjeni v vseh svojih dostojanstvih. In ljudstvo je ostalo pri vseh svojih običajih, v kolikor niso nasprotovali temeljnemu zakonu državnim. Ob enem so vpeljali v novej pokrajini vladni jezik. Prvi načelniki s svojimi rodovinami so morali iti v Kusko učit se jezika vladnega, v novo pokrajino pa so premagalci poslali učiteljev, da so učili ljudstvo novega jezika. Če je kedaj v novej pokrajini nastal upor zoper novi red, posegli so po nenavadnem pripomočku. Preselili so po več tisoč stanovnikov v drugo pokrajino, ki je uže bila privajena poslušnosti in pokornosti, a od tam so enako število preselili v izpraznjeno pokrajino, da so nemirneže krotili, učili u privajali novemu redu. Pri tem so vedno gledali na to, da so prestavljeni stanovniki prišli v tak kraj, ki se je popolnoma zlagal s starim kar se tiče podnebja, pridelkov in družega temu takega. Tudi so tako prestavljeni naselniki obdržali svoj stari kraj, tako da so se vedno razločevali od plemen, med katerimi so živeli. Če se je pa katera pokrajina do cela vzdignila in uprla z orožjem v roki, ukrotili so jo brzo in potem brez milosti pokončali.

Vsak vladar peruvanski je bil podjarmitelj in je osebno vodil vojske. Po dobljeni zmagi se je vračal v Kusko z bogatim plenom v slavnem sprevodu. Nosili so ga dostojanstveniki v zlatem nosilu, naproti pa mu je prišlo prebivalstvo glavnega mesta posipajoč cesto s cvetjem in zelenjem. Vladar je šel najprej k glavnemu templju in odloživši v znak pokore odličja kra-